

Fact Sheet

Toekomstverkenning Lokale Gemeenschappen

Wat is het Trendbureau Overijssel?

Het Trendbureau Overijssel is een initiatief van de provincie Overijssel. Doel van het bureau is om de kwaliteit van de lange termijn besluitvorming binnen de provincie te verbeteren. Het bureau is inhoudelijk onafhankelijk. De Programmaraad Trendbureau Overijssel stuurt het bureau inhoudelijk aan. Het Trendbureau is een „virtuele“ organisatie. De toekomstverkenningen komen tot stand in een samenwerkingsverband met andere partijen die in Overijssel actief zijn.

Werkwijze Trendbureau

Het Trendbureau maakt drie tot vijf toekomstverkenningen per jaar. Uitgangspunt is bestaande kennis rond een onderwerp en de belangrijkste bestaande toekomstscenario's. Het Trendbureau vertaalt deze gegevens naar Overijssels schaalniveau. Daarnaast brengt Trendbureau Overijssel verschillende groepen mensen bij elkaar: overheden, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en wetenschappers. Gezamenlijk worden mogelijke toekomsten in beeld gebracht. Daarbij komen mogelijkheden van robuust beleid in beeld. Trendbureau Overijssel stimuleert de discussie over de toekomst aan de hand van de gemaakte toekomstverkenningen binnen de provincie op allerlei manieren

Doelgroepen Trendbureau Overijssel

Trendbureau Overijssel werkt voor alle Overijsselse spelers. Behalve de provincie zijn dat bijvoorbeeld gemeenten, bedrijven of maatschappelijke organisaties.

Vraagstelling vitale gemeenschappen

Gegeven de trends op het gebied van technologie, demografie, de relatie stad/land, globalisering, etc., hoe zou sociale vitaliteit en kwaliteit in lokale gemeenschappen in Overijssel er in 2030 uit kunnen zien? Uitgangspunt is diversiteit, zowel in uitgangssituaties, invalshoeken als mogelijke ontwikkelingen.

Achtergrond Vraagstelling

Overijssel is een landelijke provincie met veel landbouwgebied en platteland. De ontwikkeling van kleine kernen is al jaren een belangrijk beleidsonderwerp. De kernvraag richt zich op de levensvatbaarheid van de kleine gemeenschappen: hoe houden we de bevolking vitaal (ontgroening) en hoe houden we het voorzieningen niveau op peil? Deze vragen zullen zeker actueel blijven, gezien de demografische ontwikkelingen in heel Nederland. Aan de andere kant miskent deze insteek wellicht de positieve ontwikkelingen in het landelijk gebied. Het is nog steeds in trek als woonomgeving. Daarnaast zien we de relatie tussen stad en platteland sterk veranderen, niet alleen fysiek, maar vooral ook in sociale structuren en functies. De stad „exporteert“ steeds meer zorg, recreatie en verblijfsfuncties naar het platteland. Andersom wordt het platteland steeds afhankelijker van de voorzieningen in de stad, hoewel daar ook wel weer reacties op te zien zijn: demente bejaarden willen vaak gewoon in hun dorp oud worden.

Er spelen een aantal economische trends in de landbouw. Het landbouwbeleid van de EU zal veranderen. De verwachting is dat de bedrijfstoelagen afgebouwd worden, hetgeen met name voor de akkerbouw lastig zal zijn. Aan de andere kant is het niet onrealistisch om te denken dat de voedselprijzen omhoog gaan. Op het moment dat de levensstandaard in nieuwe markten als China zal blijven stijgen, en de vleesconsumptie stijgt, zal de vraag naar landbouwproducten zonder meer toenemen. Waar deze ontwikkeling naar schaalvergroting leidt, zijn er in sommige gebieden ook wel trends waarneembaar naar verkleining van de ketens, o.a. als gevolg van de uitbraak van veeziektes de laatste jaren. De agrarische productie richt zich niet meer alleen op de wereldmarkt, maar speelt ook in op de lokale vraag. Streekproducten voldoen aan behoeften van de thuismarkt (in termen van diversiteit en kwaliteit).

Nieuwe trends brengen brengen nieuwe impulsen naar het platteland. Dit stelt vragen bij de vormgeving van de sociale structuren in de toekomst en de wijze waarop deze tot stand komen. Een voorbeeld van dergelijke ontwikkelingen zijn de nieuwe knooppunten in de regionale netwerken, bijvoorbeeld door het upgraden van lokale spoorstations tot ontmoetingsplaatsen van zelfstandigen. Ook de verglazing van breedbandinfrastructuur maakt wereldwijd werken van het Overijsselse platteland mogelijk. Dit kan de vestiging van nieuwe beroepsgroepen betekenen, maar ook nieuwe vormen van zorg en dienstverlening op afstand (de virtuele verpleegster en arts via breedband en eigen meetapparatuur, etc).

De trendverkenning kijkt welke toekomstbeelden voor de lokale gemeenschappen in het landelijk gebied van Overijssel mogelijk zijn als reactie op de geschetste ontwikkelingen. Op welke wijze kan een „eigen nabijheid“, verbondenheid zo men wil, gecreëerd worden in de nieuwe wereld met zijn nieuwe mogelijkheden? Wat zijn zekerheden die mee genomen moeten worden in beleid en welke onzekerheden moeten gemanaged worden door beleidsvoorbereiders en beslissers? Belangrijk daarbij is de eigenheid en de eigen mogelijkheden van deze lokale gemeenschappen.

De verkenning wordt uitgevoerd aan de hand van een analyse van de trends die op het landelijk gebied afkomen. Er wordt een internationale vergelijking gemaakt van de ontwikkelingen in het landelijk gebied en voortgebouwd op onderzoeken van o.a. het InnovatieNetwerken organisaties die

zich richten op de ontwikkeling van het platteland en de agrosector.

Vervolgens worden voor een viertal concrete cases in Overijssel toekomstbeelden voor 2030. gemaakt: welke netwerken (in verschillende lagen van glas, naar virtuele communities, naar bedrijven en mensen) zien we ontstaan? Wat zijn de kenmerken van deze netwerken die leiden tot een duurzame ontwikkeling van de kleine kernen in termen van langdurig vitaal, maar ook in termen van efficiënt gebruik van hulpmiddelen? En „last but not least“: wat kunnen we *nu doen om die toekomst dan te realiseren?*

Context trendverkenning vitale gemeenschappen

De toekomstverkenning vitale gemeenschappen is onderdeel van een drieluik onder de titel „Ontketend Overijssel“. De andere twee verkenningen gaan over de toekomstige economie van Overijssel en de toekomst van lokale energieproductie.

Werkwijze Trendverkenning lokale gemeenschappen

Deze Trendverkenning krijgt de vorm van een ontdekkingstocht. Met een kernteam samengesteld uit betrokkenen uit Overijssel wordt de reis ondernomen. Het gezelschap doet een aantal „werelden“ aan, waar rond verschillende thema’s - die te maken hebben met vitaliteit-ontwikkelingen beschouwd en mogelijke kansen geformuleerd worden.

Stap 1: Samenstellen van het reisgezelschap

De reis wordt vorm geven in samenwerking met 9 mensen die hun wortels hebben/betrokken zijn bij Overijsselse lokale gemeenschappen: mensen met verschillende achtergronden in termen van etniciteit en sekse.

Planning: februari/maart 2009

Stap 2: Opstellen van het reisschema

Het reisschema bestaat uit onderwerpen die verkend en verdiept gaan worden. Het reisschema wordt door het kernteam opgesteld aan de hand van:

- Interviews met 6 sleutelpersonen in Overijssel over vitaliteit van lokale gemeenschappen in de toekomst. De interviews worden gestructureerd aan de hand van:

- o “Vragen aan het orakel”. Deze vragen zijn een hulpmiddel om snel een beeld te krijgen van de strategische vragen die rond vitaliteit en kwaliteit leven en de belangrijkste onzekerheden die daarop van invloed zijn.

o Kernkwadrant: wat wordt gezien als kernkwaliteiten en valkuilen van lokale gemeenschappen in Overijssel. De interviews worden opgenomen en met toestemming van de geïnterviewden wordt een geluidscollage / videocollage gemaakt voor de website.

- Vertaling van de trendverkenningen naar kansen en bedreigingen voor lokale gemeenschappen. Het resultaat van deze fase zijn een drietal opgaven voor lokale gemeenschappen; een beeld van kernkwaliteiten en valkuilen die relevant zijn voor de opgaven en een vertaling van de trends naar mogelijke omgevingen waarbinnen de lokale gemeenschappen zullen moeten omgaan.

Dit is de agenda die aan de hand van werkateliers verder wordt uitgediept.

Planning: maart/april 2009

Stap 3. Voorbereidingen van de reis

- Er wordt per onderwerp een vergelijkende verkenning uitgevoerd. Waar spelen deze onderwerpen nog meer in Nederland en Europa? Tot welke inzichten heeft dit geleid? Tot welke zichtbare resultaten heeft dit geleid? Deze verkenning leidt tot een visueel verslag bestaande uit korte presentaties in woord en beeld die op de website komen.

- De resultaten van vergelijkende studie en de onderzoeken worden verwerkt in korte sferdocumenten ter voorbereiding op de werkateliers.

- Diverse logistieke voorbereidingen

Planning: maart/april 2009

Stap 4: Op reis in werkateliers

De reis gaat naar verschillende bestemmingen ter verkenning van de deelonderwerpen die te maken hebben met vitaliteit. Voor ieder deelonderwerp wordt een dag georganiseerd op een passende locatie in Overijssel.

Op een reis gaan ongeveer 20 mensen mee; 4-5 mensen van de kerngroep, 6-10 mensen vanuit de lokale gemeenschap en ongeveer 5 mensen uit andere sectoren of andere gebieden die vanuit verschillende hoeken ervaring hebben met het deelonderwerp.

In het werkatelier wordt scenario-wijs gewerkt. Het thema wordt ingeleid met behulp van concrete vragen die spelen rond het thema, het sferdocument en ervaringen van elders en uit het verleden. Er worden omgevingsscenario's geïntroduceerd, waarbinnen vervolgens in deelgroepen wordt gewerkt aan het genereren van opties rond de centrale vragen. De spanning die dit oproept met de gewenste toekomstbeelden vanuit de lokale gemeenschappen willen we gebruiken om nieuwe creativiteit los te maken. Welke nieuwe reacties zijn vanuit de eigen Overijsselse cultuur denkbaar als een bepaald toekomstbeeld in Overijssel gestalte zou krijgen?.

Een mogelijkheid is dat lokale bestuurders aan het eind van het werkateliers instappen en het eindgesprek meemaken.

Planning: voor de zomervakantie twee workshops, na de zomervakantie één.

Stap 5: Digitaal reisverslag: eindrapport

Er wordt een digitale omgeving ontwikkeld voor het reisgezelschap. Belangstellende gemeenten en betrokken organisaties worden uitgenodigd om zich aan te melden in te loggen en kunnen zo op de hoogte blijven van de expeditie. Op de digitale omgeving worden de achtergronddocumenten en reisverslagen geplaatst. Er is er ruimte voor individuele beschouwingen, discussie en aanvullende documenten, foto's en tips en aanbevelingen. De kerngroep komt tijdens een eindbijeenkomst tot een synthese van de drie deelresultaten. We destilleren een rode draad, doordenken de consequenties van het toekomstbeeld voor mogelijk handelen nu, en komen tot een set van conclusies en aanbevelingen.

Planning: maart – oktober 2009

Organisatie

De trendverkenning is een gezamenlijk project van overheidsinstelling, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven dat actief is in Overijssel. De projectcoördinatie is in handen van Hans Peter Benschop. Hij wordt bij de trendverkenning vitale gemeenschappen bijgestaan door Dorien Brunt en Harm Luisman van Wing.